

POVODOM 20. OBLJETNICE SRPSKIH ZLOČINA U TOVARNIKU (1)

Što su pisali mrtvozornici dr. Vojislava Stanimirovića

JNA, domaći i srbijanski četnici počinili su 22. rujna 1991. nakon okupacije Tovarnika (malenoga hrvatskog sela na samoj granici s Vojvodinom) stravičan masovni zločin. Ubili su 68 mještana, među kojima i župnika Ivana Burika, protjerali nesrpsko pučanstvo i oštetili više od 75% kuća i gospodarskih zgrada. Za taj masovni ratni zločin do danas nitko nije odgovarao.

Tomislav Vuković

— Društvo Antuna Gustava Matoša iz Tovarnika poslalo je 4. srpnja 2011. sredstvima javnog priopćavanja Izjavu za javnost: »U povodu skore dvadesete obljetnice srbijanske okupacije Tovarnika, za vrijeme koje su pripadnici Jugoslavenske narodne armije i ravnogorskog četničkog pokreta izvršili masovni ratni zločin ubojstva civila i zarobljenih hrvatskih vojnika, među kojima je bilo i članova Matice hrvatske, za što do danas nitko nije odgovarao, Društvo Antuna Gustava Matoša daje ovu izjavu za javnost: Županijskom državnom odvjetništvu u Vukovaru podnesena je kaznena prijava protiv dr. Ljeposava I. Stanimirovića (1952) iz Vukovara i dr. Dragana Martinovića (1951) iz Šida (Vojvodina), zbog osnovane sumnje da su počinili kazneno djelo prikrivanja ratnog zločina.

Postoji osnovana sumnja da su dr. Ljeposava I. Stanimirović i dr. Dragan Martinović u razdoblju od 10. listopada do 16. studenoga 1991. u Tovarniku, za vrijeme srpske agresije na Republiku Hrvatsku, djelujući u službi agresora i domaćih izdajnika, s ciljem prikrivanja ratnog zločina, kao uzrok smrti ubijenih Hrvata u službenim dokumentima naveli da su vlč. Ivan Burik (1928), Đuka Došen (1957), Tomislav Ivković (1939), Ivan Jurić (1928), Ruža Jurić (1933), Tomislav Karačić (1932), Rudolf Rapp (1942) i Berislav Šimunić (1974) poginuli od eksplozije, iako su ubijeni vatrenim i/ili hladnim oružjem.«

»Dom zdravlja 6. decembar Šid«

»Dr. Ljeposavu I. Stanimirović i dr. Dragana Martinovića na dužnost liječnika mrtvozornika u okupiranom Tovarniku postavio je... dr. Vojislav Stanimirović, suprug osumnjičene dr. Ljeposave I. Stanimirović, koji je kao pripadnik rezervnog sastava Jugoslavenske narodne armije organizirao i vodio sanitetsku službu u tzv. Zapadnom Srijemu.

Imajući u vidu vrstu i težinu kaznenog djela, nadamo se da će Hrvatska liječnička komora razmotriti mogućnost da dr. Ljeposavi I. Stanimirović oduzme licencu za obavljanje liječničke djelatnosti.«

Dakle, kao što je očit iz samoga teksta, Društvo Antuna Gustava Matoša iz Tovarnika obavijestilo je javnost o tome da je jedna od obitelji stradalih Tovarničana, po odvjetniku Luji Medvidoviću iz Osijeka, podnijela Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske kaznenu prijavu protiv srpskih liječnika iz Hrvatske (dr. Stanimirović) i Srbije (dr. Martinovića) koji su g. 1991. prema prijavi, prikrivajući srpske zločine nad Hrvatima u okupiranom Tovarniku, ubijene pro-

glašavali stradalima u eksplozijama. Željko Anić, predsjednik tovarničkog Društva Antuna Gustava Matoša, ističe kako se prijava temelji na službeno izdanim dokumentima koje posjeduju, te da je objašnjenje dr. Stanimirović, dano medijima, kako su pojedina tijela bila u takvom stanju da se uzrok nije mogao utvrditi pa su zato navodili eksploziju, najblaže rečeno smiješana. Naime, liječnički pregledi i službena izvješća o uzrocima smrti načinjeni su samo dva-tri dana nakon smrti, pa tijela sigurno nisu mogla biti u tako raspadajućem stanju kako to predstavljaju dr. Stanimirović i dr. Martinović, liječnici »Radne organizacije Dom zdravlja 6. decembar Šid«, kako to doslovce stoji na čiriličnim službenim pačatima koje su koristili.

Potpredsjednik Uzelac o »najvećoj laži« u Hrvatskoj

Dotadnoj napetosti cijelom je slučaju nešto kasnije pridonio potpredsjednik Hrvatske vlade Slobodan

»U službenim su dokumentima dr. Ljeposava Stanimirović i dr. Dragan Martinović naveli da su vlč. Ivan Burik (1928), Đuka Došen (1957), Tomislav Ivković (1939), Ivan Jurić (1928), Ruža Jurić (1933), Tomislav Karačić (1932), Rudolf Rapp (1942) i Berislav Šimunić (1974) poginuli od eksplozije, iako su ubijeni vatrenim i/ili hladnim oružjem.«

Uzelac koji je na internetskom portalu Danas.hr 1. rujna, pomalo neuobičajeno, barem s motrišta jednoga od najviših dužnosnika u vladi, na novinarski upit izjavio: »Ta priča o Stanimiroviću jedna je od najvećih laži koje se godinama ispredaju u Hrvatskoj! Stanimirović i njegova supruga - liječnici, ugledni ljudi - ne samo da nisu ratni zločinci, nego nisu ni mrava zgazili, nikada. Sve što su radili za vrijeme rata bilo je za dobro svih ljudi onog kraja. Ponavljam - svih!«

Prije nego se promotre stvarne činjenice, koje mogu pomoći da se ispravno prosude spomenute, ne samo potpuno različite nego i isključive ocjene o djelatnosti dviju osoba s Hipokratovom zakletvom u zgaženome i izmasakriranome Tovarniku g. 1991. na samome početku srpske agresije na Hrvatsku, potrebno je upozoriti na dvije zbujujuće aktivnosti. Prvo, najblaže iznenađuje činjenica (bolji poznavatelji prevladavajućeg političkog establišmenta u Hrvatskoj, vjerojatno i nisu iznenađeni) da kaznenu prijavu za tako težak zločin, kao što je prikrivanje i krivotvorenje ubojstva nevinih, podnosi jedna od obitelji stradalih uz pomoć male, skromne, pomalo samozatajne, ali nadašve vrijedne i samosvjesne udruge koja se bavi promoviranjem kulturne baštine. U nizu njezinih aktivnosti vrijedi barem spomenuti npr. tiskanje knjige »Hrvatska riječ u Srijemu«, koju je priredio Dubravko Horavtić ili izgradnju Spomen-kuće Antuna Gustava Matoša, hrvatskog književ-

nog velikana rođenog 1873. u Tovarniku, po podrijetlu, s očeve strane, Bunjevca iz mjesta Plavne u Bačkoj a, s majčine strane, Slavonca iz Našica. Dobro je spomenuti da je u tijeku i postupak osnivanja Zaklade Antuna Gustava Matoša kojoj je svrha promicati, zaštićivati i valorizirati književno djelo Antuna Gustava Matoša na razini hrvatske nacionalne i europske književnosti. U uređenoj demokratskoj državi vladavine prava kaznene prijave takve vrste podnose mjerdavne državne ustanove, a ne udruge. Drugo, od tako visokog državnog dužnosnika, kao što je potpredsjednik vlade, u bilo kojoj normalnoj državi u svijetu, među koje se ubrajaju i one s parlamentarnom demokracijom (kao što je Republika Hrvatska) očekivalo bi se poštovanje trodiobe vlasti: zakonodavne (Hrvatski sabor), izvršne (predsjednik i Vlada RH) i sudbene (Ustavni sud, Vrhovni sud i ostali sudovi). Dakle, nedopustivo je miješanje ili bilo kakva prisila izvršne vlasti na sudbenu, pa potpredsjednik vlade ne bio smio a priori govoriti o »najvećim lažima«. Takve i slične izjave hrvatskih obnašatelja vlasti samo govore o njima samima i njihovoj političkoj ozbiljnosti, ali i o ozbiljnosti same države koju vode političari takvog profila!

Ubojstvo prikriveno »krvarenjem između menstruacija«

Ključno je pitanje: Što točno piše u spomenutim službenim izvješćima o uzrocima smrti tovarničkih žrtava temeljem kojih je podnijeta kaznena prijava Tako je npr. dr. Ljeposava I. Stanimirović u »lekarском izvještaju o uzroku smrt« od 18. listopada 1991. za Rudolfa Rappa, rođ. 10. lipnja 1942, navela datum smrti »18. 10. 1991«, što znači da je pregled ubijenoga obavljen istoga dana kada je spomenuti mještanim i ubijen, što je posebno važno istaknuti u kontekstu njezine izjave da su tijela bila u takvom stanju da se uzrok smrti nije mogao utvrditi, pa su zato navodili eksploziju. Unatoč tome što je iz blizine ubijen metkom, liječnica je u rubrici »bolest (ili stanje) koje je neposredno izazvala smrt« zapisala: »eksplozija«.

Ono što je posebno šokantno i, najblaže rečeno, degutantno jest njezino popunjavanje rubrike »osnovni (inicijalni uzrok) smrti« u kojoj se upisuju šifre iz Međunarodne klasifikacije bolesti, koja je »prethodila gore navedenom uzroku smrti«. Ona je, naime, upisala klasifikaciju bolesti »N923«, koja doslovce svim liječnicima u svijetu poručuje da je riječ o »pojačanom krvarenju između menstruacija« (latinski: »Menorrhagia intermenstrualis«, a na engleskom: »Ovulation bleeding«), što svakako može provjeriti na web-stranici: <http://www.datoteka.com/DIJAGNOZA>.

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Fra Didak Buntić - učitelj i dobrotvor Hercegovine

Vladimir Lončarević

Uovom malom nizu prikaza ljudi katoličke socijalne misli i rada na poseban se način odlikuje zaslugama velikan »kršnoga zavičajca« fra Didak Buntić, čije se ime širom Hercegovine, a i dalje, i danas s velikim poštovanjem izgovara.

Taj svećenik franjevac, rođoljub, »dobrotvor Hercegovine«, socijalni, prosvjetni i kulturni radnik svojim je djelima još za, ljudskim mjerilima mjereno, neduga života postao legenda među svojim pukom. Oduševljen Franjinom karizmom, bio je skrbnik siromaha i borac za svekoliko dobro svoga naroda. Njegov program bio je: služiti hercegovačkom narodu da se uzdigne kulturno, prosvjetno i gospodarski od onog stupnja na kojem se nalaze narodi zapadne Europe, jer, držao je, i zemlja i narod imaju sve uvjete za to.

Rođen je 9. listopada 1871. u Paoči blizu Čitluka. Krštenim imenom Franjo, 1883. ulazi u franjevačko sjemenište na Širokom Brijegu, a u franjevački red ulazi 1888. na Humcu. God. 1889. polazi na studij teologije i filozofije u Innsbruck. »Mladić dobra duha i prirodnih sposobnosti« (fra Urban Talijski) za svećenika je zaređen 1892. Nakon godinu dana dolazi na Široki Brijeg, gdje se uz dužnost profesora (vjeronauk, hrvatski, latinski i grčki jezik) pastoralno skrbi o puku. Tu prvih godina svog djelovanja, da bi poticao poboljšanje životnih uvjeta, najprije osobno poučava đake i seljake kalemljenu plemenitih sorti voća, nabavlja sadnice i dijele ih seljacima, a poslije promiče unaprijeđenje stočarstva, natanapanje polja, podiže otkupne duhanske stanice, trasira nove ceste i putove, širi poštansku i telefonsku mrežu. God. 1905. započinje gradnju crkve na Širokom Brijegu, koja je dovršena 1910. Iste godine započeo je fra Didak prosvjetnu akciju u Hercegovini radi iskorjenjivanja nepismenosti. Od 1910. do

J. Šilović), organizirao sabiranje pomoći za gladne, a djecu odvodio u sjevernu Hrvatsku i Slavoniju te ih razmještao kod dobročinitelja, spasivši približno 17.000 osoba. O tome su očuvana brojna potresna svjedočanstva. Posebno se zauzimao, s fra Dominikom, za sadioce duhana tražeći da se hercegovački proizvođači duhana stave otkupom i porezom u ravnopravan položaj s drugima te utvrdi stvarna vrijednost kakvoće hercegovačkog duhana.

U političkome je smislu bio pravaš, a nakon I. svjetskoga rata promicao je politiku Hrvatske pučke stranke, koja je bila u oporbi Radičevu HSS-u kao i srbijanskim radikalima. Svojim radom on je učinio Mostar središtem hrvatske političke aktivnosti u Bosni i Hercegovini. Svršetak rata dočekao je kao član Narodnog vijeća u Zagrebu, a zatim zastupnik u Privremenom narodnom predstavništvu i Ustavotvornoj skupštini.

Fra Didak Buntić, oduševljen Franjinom karizmom, bio je skrbnik siromaha i borac za svekoliko dobro svoga naroda. Njegov program bio je: služiti hercegovačkom narodu da se uzdigne kulturno, prosvjetno i gospodarski do onog stupnja na kojem se nalaze narodi Zapadne Europe jer, držao je, i zemlja i narod imaju sve uvjete za to.

Umro je 3. veljače 1922. u Čitluku kao Mojsije svoga puka. »Ne pamti se«, piše fra Andrija Nikić, »da je jedan svećenik toliko oplakan bio kao on.« Sesnaest godina poslije nađeno je njegovo neraspadnuto tijelo u otkopanom grobu u zemlji, stavljeno u limeni sanduk i svečano pokopano u njegovoj bazilici na Širokom Brijegu.

Možda najveće priznanje tomu velikanu dao je njegov politički protivnik i poglavar Zemaljske vlade u Sarajevu general Stjepan Sarkotić, napisavši uz ostalo: »Gdje je on stajao, stajala je cijela Hercegovina. Hrvatski

narod ga je slijedio gotovo slijepo, i s pravom, jer boljega predstavnika hrvatske duše, hrvatske misli nije ni mogao izabrati. Za vrijeme rata on se našao u jugoslavenskom taboru, ali ubrzo je upoznao potrebu zajedničkog nastupa svih čisto hrvatskih snaga... Šta je on učinio u danima glada za vrijeme rata za svoj narod,... to znamo samo ja i to zna cijeniti samo njegov zahvalni narod.« Bio je »najoriginalnija, najjača i najizrazitija ličnost u novijoj povijesti Bosne i Hercegovine« (fra Oton Knezović).

O njemu je tiskano više monografija i zbornika i podignut mu je spomenik na Širokom Brijegu. Ovih mu se dana navršava 140. obljetnica rođenja, a nagodinu 90. obljetnica njegove smrti - prigoda je stoga i ovdje makar skromno podsjetiti na život i zasluge toga istinskog velikana vjere i domoljublja. ■

POVODOM 20. OBLJETNICE SRPSKIH ZLOČINA U TOVARNIKU (2)

Sustavni pokušaji krivotvorenja smrti župnika Burika

JNA, domaći i srbijanski četnici, nakon okupacije Tovarnika, malenoga hrvatskog sela na samoj granici s Vojvodinom, 22. rujna 1991. počinili su stravičan masovni zločin. Ubili su 68 mještana, među kojima i župnika Ivana Burika, protjerali nersrpsko pučanstvo i oštetili više od 75% kuća i gospodarskih zgrada. Za taj masovni ratni zločin do danas nitko nije odgovarao.

● Tovarnički župnik Ivan Burik

● Liječničko izvješće dr. Dragana Martinovića, mrtvozornika u tzv. SAO Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu, u kojemu je za više prostriglih rana upisao da je župnik Burik stradao od eksplozije

Tomislav Vuković

— Nakon objave liječničkog izvješća dr. Ljeposave Stanimirović u prošloj nastavku, koji pokazuje njezinu »profesionalnost« i odnos prema nevinim tovarničkim žrtvama, potrebno je također obznaniti i barem jedan primjer za dr. Dragana Martinovića, jer je i protiv njega podnijeta ista kaznena prijava zbog prikrivanja zločina.

»Bio je to ustaški pop u Tovarniku«

On je prema »leкарском извештају о узроку смрти«, дана 12. listopada 1991. pregledao ubijenog tovarničkog župnika Ivana Burika, dakle, četiri dana nakon ubojstva 8. listopada 1991, što je i unio u rubriku »datum smrti«. Službeni je liječnički nalaz ovjeren ćirilničnim žigom Doma zdravlja iz Šida (Srbija), njegovim potpisom i njegovim latiničnim osobnim žigom, na kojemu, zanimljivo je, ispod imena i prezimena stoji »liječnik«, što pokazuje da je i on prije srpske agresije, barem jedno vrijeme, radio u Hrvatskoj. Za razliku od međunarodne klasifikacije bolesti koju je, najblaže rečeno, površno, nestručno i besramno dr. Stanimirović uničila za ubijenog Rudolfa Rappa, dr. Martinović je barem uskladio liječničku krivotvorinu o župniku Buriku, te liječnicima u svijetu poručio da je umro od »eksplozije« s oznakom »E923«, koja doista i govori da je »osnovni (inicijalni) uzrok smrti« eksplozivni materijal. No, i takvo, tobože, puno savjesnije i profesionalnije liječničko izvješće liječnika i mrtvozornika dr. Dragana Martinovića ne samo fantomske nego i vampirske (po krvi nevinih prolivenoj tijekom njezina postojanja) »Srpske autonomne oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srema« pokazuje njegov prijepirni odnos prema žrtvama. U službeno izvješće nije smatrao potrebnim upisati čak ni datum rođenja žrtve – župnika Ivana Burika. No, uzaludna mu je krivotvorina jer je tovarnički župnik ubijen vatrenim oružjem u župnome stanu i umro od prostriglih rana. Ubio ga je, prema neslužbenim podacima – jer policijska i sudska istraga nije još stigla do dostupnih činjenica – srpski »dobrovoljac« Kosta Gvozdenov, negdje iz okolice Valjeva, pripadnik četničke postrojbe »Dušan silni«. On se s još jednim četnikom hvalio pred Tovarničanima kako su ubili »papa«, tražeći od njih da im donesu više rakije kako bi proslavili »podvig«. Kada su Gvozdenova upitali u susjednom Lovasu kakvu to čudnovatu kapu (svećenički biret) nosi na glavi, ponosno je odgovorio kako ju je uzeo »od ubijenog popa kojemu više neće trebati«. Na upit pomalo zatečene skupine srpskih vojnika i civila da nije valjda ubio »našega, pravoslavnog popa«, valjevski »dobrovoljac« ih je umirio: »Ma ne, bio je to ustaški pop u Tovarniku.«

»Liječnik je ustanovio smrt: infarkt!«

Potrebno je istaknuti da nije to tek izolirani pokušaj krivotvorenja smrti čovjeka za kojega su čak i srpski agresori, uvoznici i domaći, znali u biti da je nevin i da nije nikome nikakva zla učinio. O tome je svjedočio i Petar Šokčević, nekadašnji župnik u Sotu, kod kojega se tih ratnih dana zatekao župnik Burik. On je unatoč pogibelji i mnogobrojnim glasinama o ubijanju u Tovarniku smatrao svojom obvezom i svećeničkom dužnošću vratiti se u župu i vidjeti što se događa njegovim malobrojnim preostalim župljanima, te nije poslušao razborite zamolbe i savjete nego se zaputio u svoju župu. Tadanji se sotski župnik Petar Šokčević dobro prisjeća tih teških trenutaka: »Zaprepašteni slutili smo da neće dobro proći jer se u Tovarniku naveliko ubijalo... I stvarno, pada noć a vlč. Ive nema, ni do zore... Odmah sam sutra ujutro pošao u Tovarnik. Međutim, na kraj Šida ne da straža dalje bez propusnice. Jasno, da ima što manje svjedoka, jer je sve više novih i novih žrtava. Idem u komandu vojske u Šidu na početku Ulice Borisa Kidriča, sada mislim Karađorđeva, od centra kraj pošte prema stanici. Ne daju mi propusnicu. Pitam za vlč. Ivu Burika – nije kod njih. Idem u ambulantu, vojnu i civilnu – nema ga. Idem u 'Crveni krst' – ne znaju ništa. Iste običem, pa u petak i subotu – nema mu traga, a ne daju propusnicu. Tek sam dobio propusnicu u ponedjeljak 14. X. S propusnicom me puste na kraj Šida i na kraj Tovarnika rekavši da se prvo idem prijaviti u komandu milicije, koja je bila u kući pokojnog liječnika Cvejića, na početku ulice iza župnog dvorišta. Kad tamo – komandir milicije taj Krnjajić (Željko, optužen za masakr civila u Lovasu, rođen 20. srpnja 1960. u Lovasu, danas državljani Republike Srbije, op. T. V.) iz Lovasa. A stražu drži Savo Ivanović, župnikov prijatelj (osumnjičen da je kao pripadnik tzv. TO Tovarnik počinio ratne zločine nad Hrvatima u Tovarniku i zarobljenim hrvatskim braniteljima u logoru u Šidu i Srijemskoj Mitrovici, od mjeseca rujna 1991. do sredine godine 1992, op. T. V.)... Pokažem propusnicu i pitam za župnika Burika. A komandir će mi: 'Našli smo ga na stepenicama župnog stana mrtvog. Liječnik je ustanovio smrt: infarkt!' Pitam mogu li ići do crkve, a on će: 'Ne, tamo su snajperisti!' Opet pitam: 'Mogu li ići vidjeti gdje je sahranjen?' Isti odgovor: 'Ne! I na groblju su snajperisti!' Okrenuo sam se i pošao prema autu na cesti. A za mnom spomenuti Savo, pa mi reče: 'Eto, velečasni nije mogao preživjeti protjerivanje svojih vjernika!'... Još mi usput reče, dok me komandir požurivao, da je zabilježio točno mjesto gdje leži župnikovo tijelo, pa da će on tamo staviti i 'krst' («Nevenka Nekić: »Svjedoci

života i smrti Ivana Burika«, Udruga dr. Ante Starčevića - Tovarnik, 2011, str. 44–45).

Tovarničani znaju reći da još i danas...

Široj hrvatskoj javnosti, posebice vjerničkoj, potrebno je barem kratko predstaviti tovarničkog župnika, mučenika Ivana Burika, »čovjeka za druge«, kako ga je to nazvao nadbiskup i metropolit Marin Srakić, velikog i osvjeđenočnog čovjekoljupca, rođoljublja i domoljuba, koji je kao dobar pastir »život svoj položio za ovce« (Iv 10, 11).

Rođen je 8. studenoga 1928. u malome selu Neštin kod Bačke Palanke u Vojvodini, koje je u doba njegova rođenja bilo filijala župe Ilok. Otac Ivan i majka Katarina odgajali su djetu u zdravom katoličkom ozračju koje je podrazumijevalo ispravan odnos prema Bogu, Crkvi, rodu, domovini i bližnjima. Nakon završenih šest razreda zaposlio se u rodnome selu kao pisar, ali je s majkom i bratom g. 1943. morao bježati u Ilok jer su partizani ubili oca koji je bio istaknuti radićevac i načelnik mjesta. U kratkome vremenskom razdoblju morali su se seliti iz Iloka u Strizivojnu, pa u Vinkovce, odakle su krenuli prema Austriji. Kao i mnoštvo ostalih Hrvatskih izbjeglica, prevareni od Engleza, vraćeni su s Bleiburga i stigli u Maribor. Odatle su se uspjeli odvojiti od povratničkog mnoštva i sami, probijajući se i skrivajući podalje od naselja, stići nazad u Strizivojnu. Tamo se Ivan, zbog velike oskudice u kojoj se našla obitelj, zaposlio kao pastir, ali se nakon odsluženja vojnoga roka zaposlio ponovno kao službenik u tamošnjoj »mjesnoj zajednici«. Poslan je na doškolovanje u Zagreb, te se zaposlio kao općinski službenik u Đakovu. Saznavši za njegovu prošlost ondašnja ga vlast ubrzo otpušta. Nije se dao pokolebati, nego je privatno završio Interdijecezansku srednju školu na zagrebačkoj Šalati i već kao zreo čovjek upisao bogoslovni studij u Đakovu. Pošto je diplomirao, zaređen je za svećenika g. 1960. u trideset i drugoj godini. Prve je tri svećeničke godine bio kapelan u Đakovu a od g. 1963, sve do smrti, punih 28 godina župnik u Tovarniku. Za prikaz njegova iznimnog ljudskog i svećeničkog lika, kao pastoralca, graditelja, ekumenskog djelatnika, angažiranog karitativca i drugo, bio bi potreban zaseban feljton. Kao što je već spomenuto, ubijen je samo zato što je bio Hrvat i katolički svećenik 8. listopada 1991. a pokopan, nakon ekshumacije iz zajedničke grobnice, 31. siječnja 1998. Tovarničani znaju reći da njegov ozbiljan ali brižan pogled još i danas bdiše nad njihovim mjestom.

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Velimir Deželić sin - intelektualac široka obzora

Vladimir Lončarević

Književnik, kazališni pisac, urednik, političar, sociolog, etnograf, istaknuti član za hrvatsku kulturu i znanost zaslužne obitelji Deželić, Velimir mlađi ili sin rođen je u Beču 28. svibnja 1888. Pučku školu i gimnaziju (1908) završio je u Zagrebu. Studirao je filozofiju i pravo u Zagrebu i Beču te kamealistiku u Münchenu. U Zagrebu je doktorirao pravo 1919. Iste godine oženio se i Boženom rođ. Kralj, s kojom je imao troje djece.

Širokih interesa i izobrazbe, prokrstaro je u mladosti Europom upoznavši se sa socijalnim i kulturnim ustanovama europskih naroda. Kao i ostali hrvatski mladi intelektualci toga vremena, stajao je pod snažnim utjecajem slovenskoga socijalnog preporoditelja svećenika Janeza Kreka. Prigoda za socijalni rad pružila mu se kad je od 1916. do 1919. obavljao službu u Zemaljskom uredu za zaštitu

te originalni misterij »Majka Božja od Kamenitih vrata«, svjetovni oratorij »Seljak« i operetu »S Griča na Trešnjevku«. Posebnu pozornost posvetio je scenskoj rekonstrukciji i režiji narodnih običaja (»Kolede«) i obnovi »pučke pozornice«. Osim tematski raznovrsnih članaka, novela te pjesama i pripovijesti za mladež, autor je romana o sv. Ćirilju »Sofiju odabra« (1927), i sv. Jeronimu »Sedam puta udarani« (1928) pa je uz Izidora Kršnjavoga, Štefu Jurkić i Sidu Košutić obnovitelj hagiografskog romana u nas. Moderne teme obradio je u djelima »Feminist« (1930) i »Sitna sreća« (1938). Osobne zapise objavio je u knjigama »Divlji ogranak« (1943) i »Tisuću metara nad morem« (1944). Vrlo je aktivno promicao crkvenu umjetnost u društvu »Ars sacra«.

U Hrvatski katolički pokret uključio se vrlo rano kao član »markantnog trija Eckert-Rogulja-Deželić« (Ivo Horvat), u kojemu je imao ulogu organizatora pučko-prosvjetnog rada i odgoja mladeži. Već 1909. uredio je prvi broj »Koledara hrvatskog katoličkog narodnog društva«. God. 1910/11. predsjednik je »Domagoja«, 1912. suosnivač je katoličkog dnevnika »Riječke novine«, od 1909. do 1923. uređuje časopis za mladež »Krijes«, 1918/19. »Anđela čuvara«, a 1921. »Mladost«. U razdoblju od 1923. do 1940. bio je upravitelj Društva sv. Jeronima i urednik »Popularne znanstvene knjižnice« Hrvatskoga katoličkog narodnog saveza. Član je redakcije »Hrvatske straže«. Sudjelovao je u organiziranju II. hrvatskog katoličkog sastanka u Ljubljani (1913) te potaknuo proslavu svete godine u povodu 1300. obljetnice pokrštenja Hrvata. Član je Marijine kongregacije i Hrvatskoga katoličkog seniorata te je 1919. izabran njegove

Velimir Deželić sin, hrvatski rodoljub, demokrat antifašist i antikomunist, uvijek je radio za dobro svoga naroda. Vođen uzorima sv. Jeronimom i sv. Ćirilom, dao je veoma velik doprinos oblikovanju katoličkim vrijednostima nadahnute hrvatske kulturne i socijalne politike.

vim predsjednikom. Narodni je zastupnik Hrvatske pučke stranke u Privremenom narodnom predstavništvu (1919–1920) i Ustavotvornoj skupštini Kraljevine SHS (1920–1923). Ostavio je iznimno vrijednu i opsežnu, ove godine objavljenu knjigu sjećanja »Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi«, jedinstvenu kroniku svoje obitelji, Hrvatskoga katoličkog pokreta i hrvatskog naroda.

Umro je 10. ožujka 1976. u Zagrebu. Hrvatski rodoljub, demokrat antifašist i antikomunist, uvijek je radio za dobro svoga naroda. Vođen uzorima sv. Jeronimom i sv. Ćirilom, dao je veoma velik doprinos oblikovanju katoličkim vrijednostima nadahnute hrvatske kulturne i socijalne politike. »Bio je to dug, težak i plodan životni put«, istaknuo je u nadgrobnu slovu nekadašnji urednik svetojeronimskog društva Radovan Grgec. »Ostavio je svijetlu uspomenu i kao otac obitelji, i kao hrvatski pisac, i kao socijalni radnik i kao član katoličkog pokreta.« ■

POVODOM 20. OBLJETNICE SRPSKIH ZLOČINA U TOVARNIKU (3)

Nakon povratka iz progonstva saznali za vlastitu smrt

JNA, domaći i srbijanski četnici, nakon okupacije Tovarnika, malenoga hrvatskog sela na samoj granici s Vojvodinom, 22. rujna 1991. počinili su stravičan masovni zločin. Ubili su 68 mještana, među kojima i župnika Ivana Burika, protjerali nesrpsko pučanstvo i oštetili više od 75% kuća i gospodarskih zgrada. Za taj masovni ratni zločin do danas nitko nije odgovarao.

● Nekadašnji dužnosnici Republike Srpske Krajine: Goran Hadžić i Vojislav Stanimirović, snimljeni 12. lipnja 1996. u Vukovaru

Tomislav Vuković

— O kakvim je liječnicima (u biti opskurnim osobama prekrivenima Hipokratovim plaštem) riječ, najbolje govori i Izjava za javnost Udruge dr. Ante Starčevića - Tovarnik:

Nakon okupacije ćirilne matice

»Udruga dr. Ante Starčevića iz Tovarnika godinama pokušava doznati istinu o sudbini 68 mještana ubijenih krajem 1991. nakon okupacije mjesta za koje dosada nitko nije odgovarao. Udruga je nedavno pronašla brojnu dokumentaciju iz 1991. godine, Srbi su nakon okupacije Tovarnika i stravičnog zločina u Maticu umrlih upisivali i žive mještane.

U dokumentima stoji, prema nalazu tadašnjeg Doma zdravlja Šid i Ambulante Tovarnik, da su svi Tovarničani stradali od eksplozije i tako su upisani u Maticu umrlih. Sve dokumente potpisivali su voditeljica ambulante Tovarnik iz 1991. dr. Ljeposava I. Stanimirović i dr. Dragan Martinović, a po njihovim tvrdnjama o smrti i uzrocima smrti tadašnji je matičar Zdravko Opačić, koji i danas živi u Tovarniku, upisivao podatke u maticu umrlih. U Matičnom uredu u službenim dokumentima pronašli smo da su za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku, djelujući u službi agresora, s ciljem prikrivanja ratnog zločina, i žive mještane: Milu Ivančića (1928), Đuru P. Grgića (1967) i Zoru Milovanović (1948), proglašili mrtvima i izdali potvrde o smrti i uzrocima smrti. Navedene osobe po povratku iz progonstva 1998. godine doznali su za svoju navodnu smrt te su morali upravnim postupkom dokazivati svoj identitet i poništavati upise u matici umrlih.« Spomenute su činjenice zdravome ljudskom razumu teško dokučive i razumljive jer ne govore samo o profesionalnosti dr. Stanimirović i dr. Martinovića i njihovoj moralnosti, nego i o primjerima, očito, teških patoloških slučajeva. Radi povijesne istine nije zgorega spomenuti kako je bivši tovarnički matičar, odmah nakon okupacije mjesta, matice počeo voditi ćirilicom.

Karadžićevo odlikovanje na Palama g. 1995.

U svemu tome potrebno je postaviti nekoliko ključnih pitanja bez čijih se odgovora teško može očekivati toliko nužno poboljšanje suživota hrvatskoga i srpskoga naroda na tom izmasakriranom i iskrvarenom hrvatskom prostoru, koliko se god službena politika trudila protokolarnim izjavama i gestama dati svoj prilog. Daleko od nasmiješenih lica hrvatskog i srbijanskog predsjednika, televizijskih reflektora, kamera i mikrofona, ostatke i potomke za-

U agresiji na Tovarnik ubijeno je 68 mještana, od kojih je 53 pronađeno u masovnoj grobnici na groblju. Još uvijek se traga za četvero Tovarničana.

klane hrvatske sirotinje u Tovarniku, Vukovaru, Lovasu, Ilači i drugim mjestima zanimaju odgovori: Ako je već hrvatska vlast pristala na suđenje po zapovjednoj odgovornosti onima koji su stvarali i obranili hrvatsku državu, zašto se nikada isti pravni kriteriji nisu primijenili i na dr. Vojislava Stanimirovića, koji je kao oficir rezervnog sastava JNA, šef saniteta i organizator zdravstva za područje zapadnog Srijema, postavio dosada više puta spomenute djelatnike tadašnje Ambulante Tovarnik u sklopu Doma zdravlja Šid? Po kojoj to logici istaknuta javna osoba, koja je »za ratne zasluge u Podunavlju na Palama 1995. godine primila odlikovanje od četničkog krvnika Radovana Karadžića«, kako to doslovce u jednom pripćenju ističe Udruga dr. Ante Starčevića - Tovarnik (v. i »Vjesnik«, 24. studenoga 1999, str. 7), može bez ikakvih političkih, moralnih, etičkih i sl. dvojba sudjelovati u hrvatskom političkom životu i utjecati na hrvatsku svagdašnjicu pa i svagdašnjicu to-

»Ako je već hrvatska vlast pristala na suđenje po zapovjednoj odgovornosti onima koji su stvarali i obranili hrvatsku državu, zašto se nikada isti pravni kriteriji nisu primijenili i na dr. Vojislava Stanimirovića koji je kao oficir rezervnog sastava JNA, šef saniteta i organizator zdravstva za područje zapadnog Srijema, postavio djelatnike tadašnje ambulante Tovarnik u sklopu Doma zdravlja Šid?«

varničkih mještana? Imaju li nositelji sadašnje hrvatske vlasti, ili buduće, prošle ili bilo koje, barem malo obraza i mrvicu srama pred tovarničkim (i svim drugim) žrtvama te stati pred njihovu rodbinu i objasniti razloge koaliranja s političkom strankom (Samostalnom demokratskom srpskom strankom) čiji je predsjednik ostavio zapisanu jezivu (o)poruku za povijest, koja govori o njegovoj liječničkoj etici i političkom uvjerenju: »Tog 18. studenoga 1991. pao je posljednji bastion, posljednje uporište ustaške vlasti u Vukovaru - vukovaška bolnica. Njegovim padom oslobođen je i sam grad Vukovar, nekada grad ljepotan« (Vojislav Stanimirović: »Vojska Krajine«, br. 7-8, 1993, str. 43)? U kojem je dijelu svijeta zabilježen primjer da je ministar bez lisnice u okupatorskoj vladi (Republike Srpske Krajine), također okupatorski gradonačelnik (Vukovara) te ravnatelj bolnice na okupiranome području (»Sveti Sava« u Vukovaru), kasnije postao zastupnik u državnome parlamentu? Gotovo je sigurno da se nešto takvo, u doslovnom i prenesenom smislu, niti u jednoj carevini, sultanatu, koloniji, protektoratu, trijumviratu, na području afričkih Bušmana, Oorlamsa i Hotentota (Khoikhoija), indijanskih plemena ili među primitivnim ljud-

skim zajednicama, nije dogodilo! Što je kao visoki vojni dužnosnik JNA zadužen za sanitet učinio, ili barem pokušao učiniti, da nakon ulaska zajedno s JNA i srpskim paravojnim postrojbama u vukovarsku bolnicu (o čemu je svojedobno svjedočila i bolničarka, redovnica Milosrdnih sestara Svetoga Križa - s. Ida Ana Zdravčević) bolnički medicinski djelatnici ne budu odmah uhićeni i odvedeni, kao npr. Zlatko Jurčević koji je bio zatočen u srbijanskim logorima, Marko Mandić koji je nestao, dr. Vesna Bosanac koja je odvedena u Negoslavce, itd.?

U malenome mjestu na istoku Hrvatske

Već je nekoliko puta spomenuta tovarnička udruga nazvana po »Ocu domovine« dr. Anti Starčeviću, čije su zasluge za otkrivanje povijesne istine (pored ostalih) o tovarničkom zločinu doista predragocjene. Njegov predsjednik Antun Ivanković, koji je ujedno i stručnim suradnik Centra za istraživanje ratnih zločina Vukovar, ukoliko ju je predstavio: »Osnovna je u svrhu promicanja istine o Domovinskom ratu i stradanju hrvatskoga naroda g. 2008., s posebnim naglaskom na promicanje lika i žrtve tovarničkog župnika Ivana Burika. Spomenut ću u tom smislu dokumentarni film Jakova Sedlara 'Mučenik vlč. Ivan Burik', kojemu je udruga bila producent, objavljivanje romana Nevenke Nekić 'Burik', knjige 'Svjedoci života i smrti Ivana Burika', koju je također priredila ista autorica, i zbornik radova sa znanstvenog skupa o župniku Buriku i ratnim stradanjima Tovarnika i Srijema u Domovinskom ratu, koji je održan g. 2009. u organizaciji udruge. Posebno smo ponosni i na dokumentarni film 'Draga Gospa Ilačka' koji je nastao u produkciji udruge, organiziranje memorijalne utrke Vukovar-Tovarnik, te na brojne povijesne dokumente i svjedočenja kojima smo otrgnuli zaboravu tragična zbivanja iz naše nedavne prošlosti, i dr.« Hrvatski rodoljubi diljem svijeta mogu biti samo sretni što u poplavi kojekakvih protuhrvatskih drugih u današnjoj Hrvatskoj (financiranima iz inozemstva i novcima hrvatskih poreznih obveznika) - djeluje hrvatska udruga bez velikih financijskih sredstava, tiho i ustrajno, kao upozorenje mnogim hrvatskim političarima, novinarima i drugim javnim djelatnicima - da ponos, baština, povijesna istina i narodni velikani nisu na prodaju i ne mogu biti predmet političke trgovine.

NASTAVLJA SE

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Rudolf Eckert - blistav um u simbolu križa

Istinski vizionar i briljantan intelektualac, marljiv, ponizan i predan radu za dobro bližnjega. U nj su mladi pripadnici Hrvatskog katoličkog pokreta polagali najveće nade - njegova rana smrt doživljena je stoga kao istinska tragedija. Tako se u dvije misli mogu ocrtati značenje dr. Rudolfa Eckerta za razvoj Hrvatskoga katoličkog pokreta.

Rođen je u Travniku 27. veljače 1889. Nakon završetka pučke škole u Stocu, gdje je već pokazao izvanredan dar za učenje, uz državnu stipendiju započinje 1899. gimnazijske dane u Sarajevu. U to doba češće svraća kod otaca isusovaca gdje se, uz dnevno pribivanje misli i čitanje, katolički izgrađuje, dok u školi uživa nepodijeljene simpatije kolega svih vjera i naroda. Od početka prati Mahničevu »Hrvatsku stražu«, postavši gorljivi pristaša mladoga katoličkog pokreta. Maturiravši 1907, odlazi nakratko u Gacko i radi u gruntovnici, ali je već u listopadu u Zagrebu, gdje je upisao pravo, učlanio se u HKAD »Domagoj« i Marijinu kongregaciju. God. 1908. nastavlja studij u Pragu. S Velimirom Deželićem ml. pokreće 1909. dački list »Krijes«, a već 1909-1910. predsjednik je »Domagoja«. Zanima se za socijalna pitanja, pa odlazi na Krekove tečajeve. U to će vrijeme napisati da je »socijalni rad najbolji rad za narod«. God. 1910. odlazi u München-Gladbach, a zatim u belgijski Louvian i Bruxelles, gdje ne obilazi samo katoličke ustanove nego odlazi i u socijalističku internacionalu, kako bi na temelju sučeljavanja socijalnih nauka našao najbolja praktična rješenja. Svoje nazore ispovijeda u »Luči«, čiji je urednik 1910/11. U Münchenu 1911. polazi na socijalni studij, a 1912. s izvrsnim polaze državnim ispit i rigoroz za doktorat. Iako mu je ponuđena sveučilišna karijera, odlazi u Rijeku, gdje će s Petrom Roguljom i Milanom Pavelićem pokrenuti dnevnik »Riječke novine«. God. 1913. opet je na studijskom putovanju u Louvianu i Londonu. Iste godine postaje član Hrvatskoga katoličkog seniorata. Početkom 1914. kratko je u državnoj službi kao perovodni vježbenik, no uskoro se vraća u uredništvo »Riječkih novina«. Iste godine 27. lipnja, dan uoči Sarajevskog atentata, promoviran je na Zagrebačkom sveučilištu u doktora znanosti »sub auspiciis regis«, prigodom čega je od kraljeva izaslanika bana Ivana Škrleca primio zlatan prsten.

Nažalost, dan poslije promijenit će sve osnove mladih domagojaca, tako i Eckerta. Početkom prosinca, kada je dospio urediti i tiskati u Zagrebu prvi broj novoga katoličkog dnevnika »Novine«, mobiliziran je. Nadao se da će se osloboditi vojne obveze jer je, prema dotadašnjim nalazima, imao pijesak u bubrezima. No sve je upućivalo na mnogo gore - leukemiju. Čini se da je bolest došla kao posljedica prevelike iscrpljenosti učenjem i radom, uz mnogo prisilna siromaštva i dobro-

voljna trpljenja. Međutim, unatoč takvoj dijagnozi, proglašen je vojno sposobnim. Kad je u veljači završio u bolnici u Rijeci, bilo je već kasno, pa je 12. ožujka 1915. umro, malo nakon 26. rođendana. Grob mu je na Trsatu, ponad grada kojemu je dao najljepše godine života i najživlje iskre svojih talenata.

Buran dakle i plodan život za malo godina! Kao mislilac, urednik i pisac, bio je Eckert sav posvećen katoličkom pokretu, koji je vidio kao snažno oruđe u katoličkoj preobrazbi svekolikog hrvatskog javnog života. U »Luči« od prosinca 1910. piše: »Dosada smo krčili put i osnivali organizaciju za organizacijom, nastojali smo i radili da katolička načela budu mjerilo po kojem se ima urediti i javni i privatni život. Sada dolazi još teži posao - trebamo usavršiti pojedince da budu potpuni ljudi, snažni individualiteti, moderni i napredni u pravom smislu riječi,

»Dosada smo krčili put i osnivali organizaciju za organizacijom, nastojali smo i radili da katolička načela budu mjerilo po kojem se ima urediti i javni i privatni život. Sada dolazi još teži posao - trebamo usavršiti pojedince da budu potpuni ljudi, snažni individualiteti, moderni i napredni u pravom smislu riječi, a prožeti duhom starih kršćana.«

a prožeti duhom starih kršćana. (...) Geslo nam je obnoviti Hrvatsku u Kristu, a kako da to bolje učinimo nego u što užoj zajednici s Njim, izvorom istine i ljubavi, snage i života.« Bio je u tim prevrtnim vremenima protiv stranačke politizacije Pokreta, pogotovo skeptičan prema jugoslovenstvu, koje je imalo zagovornike i u »Domagoju« (P. Rogulja). On je prije svega želio da se svekolikim socijalnim i kulturnim radom spase kršćanske vrednote u hrvatskom narodu, čiju je budućnost vidio u zajednici s bliskim narodima, osobito sa Slovincima. Posve predan Pokretu, izvanrednih intelektualnih i moralnih kvaliteta, uzor-vjernik, rodoljub

i javni radnik, Eckert je u tim godinama bio uza svog prijatelja Petra Rogulju prva perjanica »Domagoja«, koji je već počeo donositi prve plodove u stasanju novoga naraštaja katoličke inteligencije, koja je postala kvasac rekristijanizacije hrvatskoga javnog života. Dubinu njegove ljubavi za Crkvu i narod možda ponajbolje svjedoče riječi izgovorene prigodom domagojske svečanosti u povodu njegova doktorata: »U simbolu križa koncentrirana je sva moralna snaga, požrtvornost, pregaranje, nesebičnost, ljubav prema Bogu, bližnjemu i domovini.«

God. 1995. tiskana je monografija Petra Grka o Eckertu, kao spomen na toga velikana no ujedno i kao autentičan zapis o radanju katoličkoga pokreta na našim stranama. ■

POVODOM 20. OBLJETNICE SRPSKIH ZLOČINA U TOVARNIKU (4)

Iz Srbije kroz Tovarnik na posao u Hrvatsku!?

JNA, domaći i srbijanski četnici, nakon okupacije Tovarnika, malenoga hrvatskog sela na samoj granici s Vojvodinom, 22. rujna 1991. počinili su stravičan masovni zločin. Ubili su 68 mještana, među kojima i župnika Ivana Burika, protjerali nesrpsko pučanstvo i oštetili više od 75% kuća i gospodarskih zgrada. Za taj masovni ratni zločin do danas nitko nije odgovarao.

Tomislav Vuković

— Kratak povijesni podsjetnik o zločinu u Tovarniku govori najprije o približno 2500 Hrvata koji su mirno živjeli u tom pitomom ravničarskom selu na istoku Hrvatske.

Srpski nacisti uveli bijele vrpce

Vođeni suludom i genocidnom idejom o stvaranju Velike Srbije, čije bi zapadne granice bile Virovitica-Karlovac-Karlobag, združene vojne postrojbe tzv. JNA, paravojsnih postrojba iz Srbije i domaćih četnika, slomile su 22. rujna 1991. malobrojnu i slabu obranu sela, nakon čega je započelo sustavno i plansko ubijanje, mučenje, pljačkanje i raseljavanje hrvatskog i nesrpskog stanovništva. Mještani su ubijani ispred pravoslavne crkve, porušene katoličke crkve, u dvorištima, podrumima, u kući pokojnog dr. Đorđa Cvejića koja je postala mjesni zatvor, tj. logor. Zarobljene branitelje i civile deportirali su u koncentracijske logore po Srbiji, poglavito u Begejce kod Zrenjanina i Srijemsku Mitrovicu, ali je na zahtjev tzv. Teritorijalne obrane Tovarnik, 30. listopada iste godine u mjesto vraćena skupina od 29 Tovarničana, od kojih je osamnaestero ubijeno. Za

odvođenje i njihov povratak iz logora te ubojstvo odgovoran je sadašnji haški uznik Goran Hadžić. Sveukupno tijekom okupacije ubijeno je, što je već spomenuto, ukupno 68 mještana, a malobrojni starci i žene, koji su živi ostali u selu, bili su prisiljeni, poput Židova u vrijeme nacizma, nositi bijele vrpce oko ruku. Uvedena im je i radna obveza, zločince su morali hraniti, proglašen je policijski sat i drugo. I hrvatske su kuće bile posebno obilježene kako bi »oslobodioci« znali u koje se smije ulaziti radi pljačke. Početkom studenog »skupština mesne zajednice Tovarnik« donijela je uredbu o iseljavanju Hrvata.

»Hrvati civili pucaju po susjedima Srbima«

Srbijanski je tisak tih dana besprijeekorno ispunio namijenjenu zadaću opravdavajući zločinački vojni pohod i iskrivljujući povijesne činjenice, što je u feljtonu »Informacije u srbijanskom tisku o bojevima za Tovarnik i Ilaču« (»Hrvatski vojnik«, br. 324/325-329/2011) prikazao dr. Ante Nazor, ravnatelj Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domo-

vinskog rata. Pored ostalih napisan je besramni tekst u pokušaju prikrivanja zločina nad civilima, optužujući hrvatske mještane za ubojstva srpskih susjeda, iako nijedan Srbin iz Tovarnika nije stradao u Tovarniku tijekom Domovinskog rata: »Jedinice JNA i TO Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema čiste kuću po kuću od pripadnika hrvatskih jedinica. Oni izlaze iz podruma, podzemnih skloništa i pucaju iz snajpera s prigušivačima, pa je vrlo teško utvrditi njihove položaje. Hrvati civili pucaju u leđa svojim susjedima Srbima, koji se još nisu evakuirali iz sela... Večeras je najavljen dolazak jedne dobrovoljačke jedinice iz Beograda, voljne da ide u čišćenje Tovarnika« (D. Dragičević, »Politika«, 24. rujna 1991, str. 1). I očekivano, srbijanski su mediji obasuli pohvalama »dobrovoljce-oslobodioc« koji su Tovarnik, između ostalog, oslobodili od samih Tovarničana: »U toku poslijepodneva kroz Tovarnik je prema Negoslavicima prošla veća jedinica boraca TO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema i nešto manja

Iz popisa osumnjičenih za zločine u Tovarniku očito je, porazno, žalosno i strašno, što je od ukupno 15 optuženih, njih čak 14 živjelo u Tovarniku, te po 1 u susjednom Lovasu, a svi su (osim jednoga) i rođeni u Hrvatskoj.

jedinica dobrovoljaca iz Srbije. Ovi dobrovoljci iz Srbije okruženi su posebnom pozornošću. Među oslobođiocima se sa zadovoljstvom izjavljuje da su to 'oni pravi'. Ova jedinica ide u pomoć oslobodiocima Vukovara« (D. Dragičević: »Gardisti na puškomet od Tovarnika«, »Politika«, 25. rujna 1991, str. 7).

Pišući o borbama u Tovarniku, u dijelu srbijanskoga tiska provlačila se teza »da su Hrvati pljačkali i razarali srpske kuće u Tovarniku«. No, te su laži demantirane upravo od srbijanskog tiska, pa je tako npr. srpski vojnik Dragan Petrović, koji je sudjelovao u napadu na Tovarnik, otvoreno svjedočio: »Moja tenkovska jedinica dobije naređenje da tučemo desnu stranu Tovarnika, hrvatska je, kažu. Bira sam ljepše i veće kuće i gađao. Ujutro izlaze ljudi, mislimo predaju se, kad ono Srbi, viču: Što nas poubijaste?« (»Vreme«, 30. rujna 1991, str. 8).

Osim jednoga, svi rođeni u Hrvatskoj

I danas, dvadeset godina nakon tog priznanja i svih ostalih zločina još nitko odgovarao nije, unatoč mnoštva

izjava, svjedoka, materijalnih dokaza. Istina, na Županijskom sudu u Vukovaru od 13. travnja 2010. godine traje glavna rasprava u postupku protiv Miloša Stanimirovića i još četrnaest osoba. No, uobičajeno - oni su nedostupni pravosuđnim tijelima RH te im se sudi u odsutnosti. Optuženici su: Miloš Stanimirović, Stevan Srdić, Dušan Stupar, Boško Miljković, Dragan Sedlič, Branislav Jerković, Jovo Janjić, Milenko Stojanović, Dušan Dobrić, Đuro Dobrić, Jovan Miljković, Katica Maljković, Nikola Tintor, Željko Krnjajić i Radoslav Stanimirović. Iz njihovih je podataka očito, porazno, žalosno i strašno, što je od ukupno 15 optuženih, njih čak 14 živjelo u Tovarniku, a samo 1 u susjednom Lovasu, te su svi (osim jedne osobe) rođeni u Hrvatskoj.

Tovarničani, navikli na sporost i neučinkovitost mjerodavnih hrvatskih ustanova, ne polažu prevelike nade da će pravda biti zadovoljena. S gorčinom govore o mnoštvu nelogičnosti i apsurdna, dijelovima mozaika, koji se bez pretjerivanja može nazvati: »hrvatska sramota«. Pitaju sebe i cijelu hrvatsku javnost: Kako mogu imati povjerenja u hrvatsko sudstvo i policiju kada svakodnevno neki djelatnici u tim ustanovama dolaze iz Srbije u Tovarnik, pune automobilske spremnike gorivom na mjesnoj benzinskoj crpki, presvlače se u službene hrvatske odore kod

mještana Srba i odlaze na radna mjesta u Hrvatsku? Kako mogu vjerovati hrvatskim vlastima kada je Aleksandar Trifunović, koji je bio u vrhu civilne vlasti za vrijeme okupacije, bio uhićen i optužen za ratni zločin, na traženje odvjetnika Marka Babića, a odlukom suca Županijskog suda u Vukovaru Nikole Bešenskog, pušten uz jamčevinu (Vrhovni je sud rješenje ukinuo), i do danas mu se gubi svaki trag? Usputno, odvjetnik je Babić u međuvremenu postao sudac Ustavnog suda. Zašto nije ni podignuta optužnica protiv bivšeg zapovjednika logora u Tovarniku (kroz koji prošlo najmanje 300 hrvatskih branitelja i civila), Ljubomira Jorgića i njegova zamjenika Save Ivanovića? Zašto nije podignuta optužnica tek nakon 20 godina pokrenuta istraga protiv pukovnika Dušana Lončara, bivšeg zapovjednika 2. proleterske mehanizirane gardijske brigade JNA, koji je zapovjedno odgovoran za sve počinjene zločine u Tovarniku i Lovasu, gdje je te tužne jeseni 1991. ubijeno ukupno 158 mještana ta dva sela.

Zašto su sva svjedočenja očevidaca od dr. Vojislavu Stanimiroviću bezvrijedna, kao npr. Slavice Popović, supruge hrvatskog branitelja Marijana Popovića, koja ga je ranjenog skrivala nekoliko dana? Po njezinu iskazu, u kuću je došao dr. Stanimirović, koji je, očito, od nekoga dočuo za ranjenog branitelja i doslovce joj rekao: »Slavice, gdje ti je Marijan, mi ga već tri dana tražimo, on je ratni zarobljenik, ja ga moram predati i poslat ću po njega«. Nakon toga u kuću su došla četvorica naoružanih Srba i u njezinoj nazočnosti odveli supruga. Ubijen je na njivi u blizini pravoslavnog groblja. Zar je slučajno njegovo tijelo u međuvremenu prenešeno na nepoznato mjesto, tako da i dan-danas obitelj ne zna gdje su tijelo i grob? Tovarničani nakon svega proživljenog tijekom rata i nakon njega ne vjeruju u slučajnosti!

ZAVRŠETAK

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Kamilo Firinger, voditelj »katoličke političke škole«

Vladimir Lončarević

Meuđu katolike koji su imali raznovrsne uloge u hrvatskoj kulturi nedvojbeno možemo uvrstiti i dr. Kamila Firingera, jednoga od istaknutih članova Hrvatskoga katoličkoga pokreta kojega je dala naša Slavonija.

Rođen u Daruvaru 20. veljače 1893. djetinjstvo i prve godine osnovnoškolskog obrazovanja proveo je u rodnom gradu, da bi se 1903. preselio u Osijek, gdje je 1911. godine maturirao u klasičnoj Velikoj gimnaziji. God. 1911/12. završio je topničku školu za rezervne časnike u Zagrebu, a 1912. upisao je zagrebački Pravni fakultet. Prvi svjetski rat prekida mu studij. Bio je na srbijanskom, talijanskom, turskom i ruskom ratištu, gdje je prebjegao Rusima. Vrativši se 1919. u domovinu, sudjelovao je u borbama za oslobođenje Koruške. Vojsku je napustio 1920, nastavio studij u Grazu i Zagrebu te 1921. stekao doktorat iz pravnih znanosti. Od 1922. do početka II. svjetskog rata radio je kao odvjetnik u Osijeku. Zanimljivo je da ga vojnički nije mimoišao ni II. svjetski rat. Naime, neposredno uoči rata bio je mobiliziran u topničkoj pukovniji u Zaječaru, a na kon početka rata zarobljen je. Vrativši se iz zarobljenstva u Osijek, 1942. mobiliziran je u postrojbe NDH-a za Tehnički odjel Drugoga domobranskog zbornog područja u Banjoj Luci i Slavonskom Brodu. God. 1944. povezao se s partizanima. Kad je to otkriveno, 11. siječnja 1945. uhićen je i stavljen pred prijeviku sud. Spasilo ga je savezničko bombardiranje Slavenskog Broda 19. siječnja. Od zatvorenih devet časnika jedini je preživio, no, teško ozlijeđen, bio je pod stražom u bolnici sve dok u grad u travnju nisu ušli partizani.

Nakon povratka u Osijek, počeo se baviti arhivarstvom. Naime, budući da ga je zanimala povijest, još je 1933. osnovao Arheološko društvo »Mursa«. Kako su pak nakon rata »osječka i slavonska arhivalija bez nadzora bila izvrnuta razvlačenju i uništenju«, piše u svojim sjećanjima, »a nastavljanje odvijetstva mi nije odgovaralo, na prijedlog direktora osječkog Muzeja Slavonije dr. Josipa Bosendorfera, pristao sam da u Osijeku osnujem ispostavu zagrebačkog Državnog arhiva«. Tako je god. 1947. postao upravitelj osječke ispostave Državnog arhiva, a 1956. njegovom je zaslugom osnovan Historijski arhiv, kojemu je bio direktor do 1969. Kao viši arhivist radio je do 1977. Osobito intenzivno obrađuje tada već goleme arhivske fondove. Radi na izvornoj starijoj građi Osijeka i istočne Hrvatske 18. i 19. stoljeća te proučava mađarske i austrijske arhivalije. Osim toga, organizira arhivske službe u Osijeku i čitavoj Slavoniji i Baranji. O građi i prošlosti Slavonije napisao je i objavio veći broj tiskanih rasprava. Aktivno je radio u Matici hrvatskoj, čiji je predsjednik u Osijeku bio sve do njezina ukinuća 1971. godine.

Firinger je kao mladi član Hrvatskoga katoličkoga pokreta još prije I. svjetskog rata vodio »narodnoobrambenu sekciju« Hrvatskoga katoličkoga akademskog društva »Domagoj«. Ta je sekcija bila neka vrsta političke škole koja je pripremala mlade katoličke intelektualce za javni rad na socijalnom i političkom području. Firinger je tada politički zastupao ideju svehrvatskog jedinstva, zahtijevajući ujedinjenje nacionalnih snaga radi oslobođenja od ovisnosti o tuđoj volji. »Ako nam je Providnost namijenila da ostvarimo jednom one ideje koje žive u duši našeg naroda: da izvedemo do krajnjih

O građi i prošlosti Slavonije napisao je i objavio veći broj tiskanih rasprava. Aktivno je radio u Matici hrvatskoj, čiji je predsjednik u Osijeku bio sve do njezina ukinuća 1971. godine.

konzekvencija zahtjev naravi svakog bića (za slobodom, prim. V. L.), to će nam to biti moguće jedino iz vlastite snage, iz onog izvora iz kojega crpemo energiju našu, iz hrvatskog naroda... Rezultat svega toga je naš ekskluzivni hrvatski nacionalizam i narodnoobrambeni pokret« (»Luč«, 1913). Bio je član Hrvatskoga katoličkog seniorata, koji je imao ulogu vodstva pokreta, a onda i Hrvatske pučke stranke, njegova političkog krila, koja je djelovala do 1929. On je bio njezin zastupnik u osječkom Gradskom vijeću.

Zanimalo ga je i novinarstvo, pa 1927. godine obnavlja izlaženje osječkih tjednih katoličkih novina »Hrvatska obrana«. Pisao je i u drugim katoličkim tiskovinama (»Danici«, »Seljačkom kalendaru«, »Luči« i dr.) objavivši više desetaka članaka socijalne, kulturne, književne i političke tematike. Suradivao je s istaknutim socijalnim radnikom Vjekoslavom Gortanom te bio i urednik časopisa »Zadružna svijest« od 1939. do 1941.

Firinger je bio i velik ljubitelj planinarstva i prirode uopće. Zajedno s grupom osječkih uglednika osnovao 1925. godine Planinarsko društvo »Jankovac«, o čijoj je 50. obljetnici 1975. objavio knjigu; potaknuo je gradnju prvoga planinarskog doma u Slavoniji, na Jankovcu 1934, kao i njegovu poslijeratnu obnovu 1951; objavio je, uz ostalo, knjigu »60 godina planinarstva u Osijeku« (1955), pa ga slavonski planinari i danas nazivaju »ocem slavonskog planinarstva«. Bavio se i skijanjem te bio skijaški sudac.

Umro je u Osijeku 21. ožujka 1984. Monografija o njemu izišla je 2005. u Osijeku, a imenom svoga zaslužnog sugrađanina grad je nazvao ulicu u Tvrdi u kojoj se nalazi zgrada Državnog arhiva. ■

● Dvadeset godina nakon zločina za Tovarničane nema ni pravde niti zadovoljštine